

Hordaland Kulturskoleråds årskonferanse – oppsummering

Karin Sunderø

Bare en påminning først, om hva dette har handlet om:

Kulturskolene har siden oppstarten på 1960-tallet hatt en sterk utvikling og vekst. På landsbasis har kulturskolene i dag rundt 125 000 elevplasser.

Bare her i Hordaland er 33 kommuner med i Kulturskolerådet, fra Sveio i sør til Modalen i nord, fra Eidfjord i øst til Fedje i vest. Variasjonen i kommunene er stor. Budsjettet per innbygger varierer fra 1732 til 187 kroner. Skolene har fra 3327 elever til 24, og de har fra 68 til 1 ansatte. (2013-tall). Utfordringene vil derfor være svært forskjellige i de ulike kommunene. Men ambisjonene er høye; det arbeides for en kulturskole som utvikler og ivaretar en kunstnerisk og kulturell kompetanse for alle.

Prinsippet om likeverdighet i skole- og utdanningstilbud er en overordnet kultur- og utdanningspolitisk målsetting i Norge. Kulturskolerådets nye Rammeplan har som ambisjon å sikre felles nasjonale normer for mål, innhold og kvalitet i kulturskolene. For at dette skal kunne skje vil det kreves at rådet jobber politisk, men og at kommunene i større grad blir sitt ansvar bevisst som eiere og pådrivere.

I oppsummeringen starter jeg med å resymere den sist dagens foredrag først, og tar etterpå et tilbakeblikk på gårsdagen.

Andre dag av konferansen startet med Frank Aarebrot, som reflekterte rundt hvem Kulturskolene skal være for og hva tilbudet skal være, fra et sosiologisk perspektiv.

-Skal Kulturskolen være for alle, og i så fall hvilket tilbud skal den gi. Og er Kulturskolerådet sikker på at Kulturskolene er samlokalisert med de rette samarbeidspartnere, spurte Aarebrot. Han reflekterte rundt Kulturskolens mulighet for å bli den arenaen de unge trenger, og hvordan dette skulle oppnås.

Aarebrot grovsorterte ungdommene i to grupper; de som organiserer seg i ulike aktiviteter og de som faller utenfor tilbudene og helst samles på den lokale kafeen.

- Ungdommer trenger åpne arenaer hvor de kan trene seg på å ta beslutninger, som en del av det å modnes og bli voksne. Tradisjonelle tilbud er oftest på de voksnes premisser, å delta her er på mange måter å forvalte kulturhistorien, mente Aarebrot, og fulgte opp med å oppfordre Kulturskolen til å bli en arena for livstreningen.

Han minnet om at det ligger i ungdommens natur å etablere sine egne subkulturer, og at disse ofte blir en del av kulturhistorien på sikt. - Kanskje kan åpne øvingslokaler hvor ungdom ikke trenger komme til et bestemt tidspunkt, være et alternativ til Kulturskolens stramme timeplan, antydte professoren. Der kan ungdom med ulike interesser møtes, som et alternativ til å henge på hjørnet. Aarebrot oppfordret i så måte Kulturskolene til å forvalte et viktig samfunnsoppdrag: Lær ungdommene hvordan de skal bli kritiske borgere, som ikke lar seg manipulere!

Aarebrot avsluttet med å anbefale Kulturskolen å erobre enda større plass enn den har ved å tilby mer spennende tilbud. - Kom forslagene om å integreres i skoletilbudet i forkjøpet, ved en kritisk tilnærming til egne tilbud, anbefalte han.

Etter Aarebrot stod Jan Jacobsen for tur, med et foredrag om hvordan utviklingen har vært for musikk- og kulturskolene i Danmark, etter heftige runder med kommune- og fylkessammenslåinger. Hovedbudskapet hans var at endring kommer, enten en er forberedt eller ikke, enten en vil eller ikke.

- Forbered dere på endringer og velg strategiske samarbeidspartnere som kan bidra til at endringene går i rett retning for dere. Jo mer offensiv en er i endringsprosessen, desto større innflytelse får man, minnet han om.

- Husk at det er lederne i organisasjonene som driver prosessen. De er delegert oppgaven, så de må bevisstgjøres og ansvarliggjøres. Men hvem velger man som leder? Er den første blant likemenn-modellen egnet til store organisasjoner, spurte Jacobsen retorisk.

Jacobsen minnet om at det er viktig å forstå og forholde seg til reformplaner. Kulturaktører må også forstå politikernes diskurs, så de kan bidra inn i den. Politikere vil at systemet skal fungere stadig mer effektivt, rasjonelt og kostnadseffektivt. Dette er viktig i en fremtid med sviktende økonomi. Både politikerne og kulturaktørene må forholde seg til at de økonomiske utfordringene ikke er et forbigående stadium og planlegge i forhold til det.

Jacobsen skisserte både fordeler og ulemper ved kommunesammenslåingene og fusjonen mellom institusjonene. Han oppfordret til å tenke gjennom hvordan man organiserer seg ved sammenslåinger av institusjoner. Gjør man det ved å ta geografiske hensyn? Gjennom å vektlegge et spesialisert faglig tilbud?

Det er selvfølgelig umulig å si hvordan utviklingen av den danske Musikkskolen og kulturinstitusjonene ville vært uten kommune- og amtssammenslåingene. Statistikkene i dag viser at Danmark bruker vel så mye penger på Musikkskolen, som før, så mer kostnadseffektiv har sammenslåingene ikke vært. For Musikkskolene er ventelistene imidlertid økt (opp 40%), elevtallet har sunket, mens timetallet er stabilt. En har med andre ord færre elever, antakelig mer undervisning per elev og økte utgifter til administrasjon. Systemet er blitt mer topptungt, men som Jacobsen påpekte, - et profesjonalisert ledersjikt trengs for å drive dette systemet. Jacobsen avsluttet med å skissere to strategier for å møte endinger: En kan gjemme seg bak en levegg og håpe at vinden ikke får tak, eller en kan bygg vindmøller og utnytte vinden.

Gunnar Skaar etterfulgte Jacobsen med refleksjoner om eierskap og skoleeiers rolle som

kvalitetsutvikler og pekte på utfordringer i forhold til implementeringen av den nye rammeplanen.

Skaar startet med å minne Kulturskolens eiere om at å eie er ikke det samme som å drifte, for det å eie innebærer også vilje til å utvikle.

- I systemet har vi både en regelverks- og en utviklingsstrategi. Dette er det viktig for Kulturskolerådet å forholde seg til. I forhold til eierplikter, har ikke kommunene noe regelverk å holde seg til. Selve innholdet, opplæringen i Kulturskolene, ligger utenfor det offentlige lovverket, den er kun en del av kulturskolens rammeplaner, minnet han om.

- Kulturskolens skjebne er dermed overlatt til Kulturskolene, og gir muligheten til både å så, dyrke og høste uten statlig inngripen. La oss vende dette privilegiet til noe positivt. Vi må utfordre både eierne og oss selv til å bruke dette privilegiet, oppfordret Skaar.

Skaar sa også at det hele handler om å definere kvalitet og at siden kvalitetsbegrepet også defineres politisk, er det ikke en statisk størrelse. - Kulturskolekvalitet er en del av det totale kvalitetsbildet, ordningens særegenhet er begrunnelsen for Kulturskolens eksistens. Vi må derfor begrunne både vår særegenhet og vår fellesidentitet. Kvalitet i Kulturskolen handler om å oppnå målene i en omforent sak, den er ingen privatsak. Det handler om et forpliktende samfunnsansvar, minnet han om.

Han ba tilhørerne også huske på at kollektive ordninger gir individuelle fordeler og at endring er en permanent tilstand!

Ingvild Aas innledet debatten med å utfordre politikerne på ulike felt, som plassering av eierskap og dermed ansvar. Hun minner om viktigheten av lederskap og ansvaret Kulturskolene har for å utvikle fokusområder. Hun oppfordret politikerne til å diskutere

- Midler til utviklingsarbeid for å møte endringene og framtidens krav
- Hvordan greie å holde et akseptabelt prisnivå?
- Hvordan sidestille de estetiske fagene i Kulturskolen, og ikke bare vektlegge musikk.

Paneldebatten ble ledet av Halvor Folgerø. Her er hovedpunktene:

Terje Søviknes (FrP)

Ønsker både private og offentlige Kulturskoler, og en kombinasjon av skole, kulturskolen og frivillige organisasjoner. Mener dagens ordning kan virke sementerende på tilbudet. Hevder Oseana kultursenter (Os) er et synlig bevis på at det er effektivt og gir synergieffekt i møtet mellom utøvere og profesjonelle. Savner ikke felles nasjonale retningslinjer for Kulturskolene. Tror lovregulering ville blitt sovepute, fordi kommunene da legger seg på et minimumsnivå. Tror at konkurranse innen kommunen og mellom kommuner vil stimulere til øket kvalitet. Ser ikke på det som et demokratisk problem. Spør: Hvis tilbudene blir lovfestet og like, hvor er stimulansen til å bli bedre? Og hvorfor ikke da inkludere kulturskoletilbudet i grunnskolen? Advarer mot at dette er en farlig vei å gå, og at å gjøre kulturskoletilbudet gratis er vanskelig i forhold til andre tilbud. F. eks. idretten.

Har mange erfaringer med offentlige planer. Mener det har lite for seg å behandle kulturskoleplanene politisk, fordi planene da blir for generelle. Vil heller lese dem og rette konkrete spørsmål til rektorene om hva de mener skal vektlegges.

Minner om at vi må ha forståelse for at barn/unge har forskjellige behov, og at det må reflekteres i tilbudet. Mener også at kulturskolene kan spille en rolle i eldreomsorgen. På samme måte som den frivillige sektoren.

Charlotte Spurkeland (H)

Tror ikke en lovforskrift er nødvendig i store kommuner, men kanskje i små. Mener kulturpolitikken utvikles på et bredere felt enn Kulturskolen, og at feltet må ses i helhet. Minnet om at kommunale arenaer tilhører alle, og at vi må utnytte alle lokaler. Ble stilt til ansvar for at Bergen har et godt kulturtilbud, men svak satsing på Kulturskolen. Holder likevel på at Bergen har kvalitet i satsingen og at en lovhjemling av Kulturskolens rammeplaner ikke vil løfte tilbudet. Mener at rammeplanen bør være en generell veiviser, for det er ikke sikkert den kan implementeres i alle kommuner.

Sier: Kulturskolen skal være for alle. Det betyr ikke nødvendigvis at alle skal gå i kulturskolen. Det er en del andre aktører også, Kulturskolen er en del av et større tilbud. Ønsker ikke gratis aktiviteter, det er ulike måter å sørge for at de svakeste gruppene rent økonomisk også har anledning å delta.

Opptatt av kulturens egenverdi og at tilbudene kanskje står svakt i kulhets-omdømme.

Kjersti Toppe (SP)

Mener at: Kulturskolen er viktig i et nasjonalpolitisk perspektiv og at det burde vært sterkere nasjonale føringer. Problem når tilbudet er lovpålagt, men ikke innholdet. Slik nås ikke målsettingen, derfor må det ses på lovregulering og øking av budsjett. Problemet er at vi ikke har noen regler for innholdet, og det vanskeliggjør i dag det å legge budsjett og dermed hva den overordna kvaliteten skal være. En forskrift fører ikke til like tilbud, men løfter det likevel flere hakk opp. Dette løftet må være målsettingen for nasjonale standarder.

Spør seg om grunnskolens kvalitetskrav skal implementeres i Kulturskolen. Kanskje kan det føre til øket kvalitet, men vi må være sikre på at det ikke bare fører til mer byråkrati.

Minner om: Som skoleeier bør en sette krav til hvor mange barn en skal gi tilbud, hvilke tilbud en skal ha. Det er en stor bekymring at de estetiske fagene er marginalisert, her trengs et løft hvor kommunene må ha hjelp, slik at tilbudet kan sikres til alle. Er bekymret for verdien av Rammeplanen hvis ikke den blir løftet på et høyere nivå, inn i lovverk.

Minner om: Det er en forskjell på at Kulturskolen skal være for alle og at alle skal inn. Overbevist om at vi må ha egenandel i tilbudet, men en gratis time på skolen eller på SFO vil både og gi alle elever et tilbud og rekruttere. Mener at Kulturskolen må inn i skolen.

Harry Herstad (AP)

Savner ikke felles nasjonale retningslinjer for Kulturskolene, men at det er en utfordring at forankringen i kommunene ikke er sterk nok. Mener at politikerne og kommuneadministrasjonene ofte vil mye, men at det

første som blir kuttet i budsjettene er kulturskolesektoren, fordi den ikke er lovregulert. Sektoren blir «offer for bunnlinjen i budsjettet». La vekt på tilbudet for sårbare grupper, med dårlig økonomi og mener altfor mange grupper faller utenfor. Hevder: Tilbudet i dag er ikke for alle, derfor er det viktig å statsforankre det. Da kan kommunalpolitikere ikke saldere feltet i budsjettene. Minner også om at hvis en i kommunebudsjett hadde satt av 200 000 kr i samhandlingsmidler, kunne de vært brukt til kjøp av tjenester fra Kulturskolen. Med skam å melde står ikke kulturpolitikken høyest i partiene. Vi må få politikerne til å se på planen, for vi har fått signal om at politikerne møter den med en gjesp, og det demotiverer ildsjelene i kulturfeltet. Hvis Kulturskoletilbudet skal være for alle må det lovfestes nasjonalt og mer penger må til i form av øremerkings- eller stimuleringsmidler. Kanskje må vi ha et felles nasjonalt løft på dette.

Første konferansedag

Først ut var Stord-ordfører Liv Kari Eskeland, som mente at den planlagte kommunereformen vil gjøre Kulturskolen mer robust. Større enheter vil gi bedre arbeidsforhold for de ansatte, det øker tilgangen på kompetanse i den enkelte skolen, og gir bredere tilbud til elevene. Hun oppfordret Kulturskolerådet og skolene til å jobbe politisk for å styrke den formelle forankringen av Kulturskolerådets rammeplan i kommunene. I den forbindelse er det viktig å minne om at selv om kommunene i dag er formelle eiere av kulturskolen, er politikerne de øverste lederne i kommunene.

Anne Hjermann minnet om de ulike offentlige nivåenes ansvar og forpliktelser, og pekte på tre statlige prioriteringsområder: Økende frafall av elever i videregående skole, tallene fra Pisa-undersøkelsene og barn og unges livsforhold. Dette betyr øket fokus på kjernefagene i skolene, på bekostning av kunst- og kulturfagene, mente hun. Men bildet er ikke svart, framholdt hun. Staten satser mye på å bygge strukturer rundt kunst og kultur, i en grad hvor en nesten har fått en Dolly Parton-effekt; topptungt, og noe byråkratstyrt. Hun mente likevel at staten er en velvillig eier, med velfungerende og lydige kommuner, som følger opp statlige forelegg. Hjermann stilte likevel spørsmål ved i hvilken grad kommunene selv er aktive eiere. Kulturfeltet har utfordringer, men bekymringene når ikke sjefens bord, mente hun, og etterlyste også større trøkk fra kommunenes side.

Seksjonssjef for seksjon kunst og kultur i Bergen, **Øyvor Johnson**, benyttet anledningen til å holde fram Bergens imponerende storsatsing på kunst og kultur. Gjennom grundig planlegging og øket fokus på betydningen av feltet, er Bergen på vei til å nå målet om å være en kommune som bygger sin identitet på kunst og kultur, mente hun. Hun viste til planforankring for en bred satsing på de profesjonelle aktørene og institusjonene, men kom i mindre grad inn på Kulturskolens rolle. Fra salen ble det da også påpekt at Kulturskolen er stebarnet i denne satsingen, og at de økonomiske og strukturelle rammene for skolen er trange.

Fra plan- og institusjonsperspektivet bevegde vi oss så til professor i matematikk og statistikk, **Jan Ubøe**, som traff publikum på hjemmebane. Han holdt et muntert og oppklarende foredrag om Pisa-hysteri. Han minnet om at barn og unge er mennesker, ikke produksjonsmidler, og at vi må planlegge med dette i mente. Pisaundersøkelsene er til ingen nytte når de gjentas årlig, for vi endrer adferd når tester settes i system. Det som ikke inngår i testene, vil gradvis utfases, for det er jo det vi testes på som anses som viktig. Vi ser til alle andre land for modeller for den gode skolen, mens de fleste andre land ser mot oss, hevdet han, og la til at hvis det er slik at Norge er et av verdens mest produktive land – og det er vi faktisk – så må det nødvendigvis følge at vi allerede gjør mye rett i den norske skolen. Dessverre er denne skolemodellen i ferd med å forvitte, advarte han. Og sparket dermed ballen videre til alle oss andre om å kjempe for å beholde det humanistiske perspektivet i det systemet vi har.

Kulturskolerektor Ingvild Aas var siste dame på banen i går og hun snakket om strukturelle forhold i kulturskolene, organisering og lederskap. Med entusiasme pekte hun på at Kulturskolen har stått for en kulturrevolusjon i kommunene, men advarte om at en kanskje er flinkere til å fortelle hva vi gjør, enn å spørre om vi gjør de rette tingene. Kanskje gjøres for mye på rutine, på bekostning av den faglige utviklingen av tilbudene og endringsevnen, spurte hun. Hun minnet også om utfordringen mange kommuner står over for med hensyn til synkende innbyggertall, og dermed færre elever i Kulturskolen, og at det må jobbes med forholdet til det frivillige feltet, som noen ganger oppfatter kulturskolen som en konkurrent. Suksesskriteriet for kulturskolene er en samlet forståelse av organisasjonen og hva visjonen er. Da er planer gode verktøy, men ikke en erstatning for selvrefleksjon og god ledelse, minnet hun om.

Oppsummering:

En ting er å ha en institusjon, en annen ting er hvordan og om den fungerer, hvordan den kan utvikles og hvordan kvalitet i alle ledd kan sikres. Konferansens tema har vært «Aktivt eierskap». Vi har gjennom konferansen definert dette bredt, fra brukere og ansatte, til kommuner, fylke og stat som formelle eiere. For at Kulturskolene skal fungere, må alle instanser føle på dette eierskapet.

Konferansen har tatt oss gjennom en rekke problemstillinger. Og vi må vel konkludere at Kulturskolen står foran store og krevende oppgaver, og at de kan variere veldig fra kommune til kommune. (Men sånn har det vel egentlig alltid vært?)

Kommunereformen vil kreve mye av kulturskolerådet, et særlig ansvar hviler på dem i forhold til å bidra til å sikre fortsatt kommunalt eierskap – hvis det er ønskelig – og fordeling av ressurser mellom små og store kommuner. Og da tenker jeg ikke bare på økonomi. Kulturskoleeleven befinner seg lokalt. Det er fysisk - i den enkelte bygd og by - at det gode tilbudet skal finnes. Hvis vi fortsatt skal tilby undervisning av høy kvalitet, og gode arenaer for formidling til små og store lokalsamfunn, krever det derfor en forståelse av distriktpolitiske forhold. Landet står overfor en usikker økonomisk situasjon. Hvordan vil det påvirke kommunene? Og i sin tur skoler og kulturtilbud?

I Stavanger har oljegründer Ståle Kyllingstad gått i strupen på kulturfolket. – Vi må ha behovsprøvd utdanning i dette landet, sier han til Dagens Næringsliv, og oppfordrer ungdommen til å velge ingeniørfag. Han synes ikke noe om at ungdommen satser på studier innen kultur, og mener at vi rett og slett lurer dem. Vi kan ikke utdanne folk til musikk, dans og drama, når en samlet industri skriker etter arbeidskraft, sier han og peker på at det er mange ungdommer som får en utdanning det rett og slett ikke er bruk for.

Har han et poeng?

Med det vi har vært gjennom disse to dagene, kan vi kanskje si et klart nei? Å ville utdanne flere unge innen yrkes- og realfagene, utelukker ikke at vi også trenger kunstnere og kulturutøvere, for dette er også yrker vi trenger. Mennesker lever som kjent ikke av brød alene.

Men apropos Kyllingstad, her er en liten oppfordring til slutt:

I iveren etter å fortelle om hvor viktig kultur er, bommer vi kulturfolk ofte. Vi er altfor flinke til å vektlegge kunst- og kulturfagenes betydning som instrument for å oppnå noe annet. Du kan bli bedre i matematikk hvis du spiller musikk, du forstår samfunnsfag bedre hvis du forholder deg til kunst osv. Til og med kua melker bedre hvis hun hører på Mozart.

Tenk over dette: Ville du i fullt alvor sagt til en gruppe fiolinelever på kulturskolen at de skal ha elektrofag i de neste timene, fordi det vil utvide horisonten deres, og gjøre dem til flinkere fiolinister?

Nei du ville nok ikke det, for argumentet holder ikke mål.

Kunst- og kulturfagene har en egenverdi. Det er den vi må legge vekt på og jobbe for. Det er den egenverdien hele Kulturskolen er fundert på. Hvis vi taper det av syne kan vi legge ned hele systemet.

Da sparer vi kanskje penger på kort sikt, men vi taper også noe som er helt uerstattelig.

For å si det med Voltaire: «Verdisetting en vidunderlig greie. Den gjør at det som er strålende hos andre på en måte tilhører oss også.»

Takk for nå!

God lunsj og vel hjem!